

STRANA ZELENÝCH VE VOLBÁCH DO EVROPSKÉHO PARLAMENTU V ROCE 2004

Markéta Vorlová (studentka politologie a mezinárodních vztahů na FSS MU v Brně)

Obsah

Úvod	3
Základní hodnoty alternativně – ekologických stran a konfliktní linie, na kterých vznikají	5
Volby do Evropského parlamentu	6
Nástin vývoje Strany zelených	8
Volební program pro volby do Evropského parlamentu	10
Spory o program Strany zelených	13
Kandidátní listina Strany zelených pro volby do Evropského parlamentu v roce 2004	15
Vnitrostranické spory	17
Hodnocení volební kampaně do Evropského parlamentu	20
Závěr	23
Přílohy	25
Použitá literatura a internetové zdroje	28

Úvod

Voleb do Evropského parlamentu se v České republice zúčastnily dva subjekty s enviromentální orientací – Strana zelených s volebním lídrem Jakubem Patočkou a Strana pro otevřenou společnost (SOS) vedená na kandidátce Evou Tylovou (Nachmanová 2004). V obou případech s jedná o tzv. alternativně – ekologické strany. Popularita podobných subjektů se v okolních evropských zemích zvyšuje či je dlouhodobě na relativně vysoké úrovni. Zelení mají své zástupce v národních parlamentech v řadě zemí, např. v Rakousku, v Belgii, Finsku, Francii, Irsku, Itálii, Portugalsku, Španělsku, Švédsku. Německým zeleným „Die Grünen“ stále roste voličská podpora, druhé volební období se podřelí na Schröderově vládě a značným úspěchem pro ně skončily i volby do Evropského parlamentu – posílili o šest křesel a mají 13 poslanců (Nachmanová 2004). Lze se domnívat, že i v Česku mají „zelené“

strany razící podobné hodnoty, šanci na úspěch. Vzhledem k rostoucímu významu tohoto proudu chci svoji práci věnovat jednomu ze zástupců v České republice – Straně zelených.

Základním cílem textu je přiblížení Strany zelených v okamžiku přípravy na volby do Evropského parlamentu a v jejich průběhu. Práce v první kapitole stručně připomíná hodnoty vyznávané environmentálně orientovanými subjekty a konfliktní linie, na jejichž bázi se uvedené formace konstituují. Uvedení těchto faktorů poslouží jako základ ke konkrétnímu rozvedení programu Strany zelených pro sledované volby a jeho stručnému zhodnocení. Ve druhé kapitole přiblížíme okolnosti konání a výsledků voleb do Evropského parlamentu v obecné rovině, jež nám umožní lépe zasadit Zelené v širším kontextu doposud nejrozsáhlejší volební soutěže na evropském kontinentu. Třetí kapitola se pokouší zachytit vnitrostranické spory připomínané i v dalších kapitolách. V širších souvislostech se zmiňuje „zrání“ Strany zelených na české politické scéně, čímž by mělo být především dosaženo zasazení již připomínaných kontroverzních bodů do širších souvislostí vnitrostranické debaty, mj. i mimo samotné volby do Evropského parlamentu. Oponenti i současné předsednictvo strany se totiž velmi často odvolává na předchozí vývoj a výsledky volební výsledky z minulých let. V páté kapitole jsou shrnuty kritické poznámky vnitrostranické opozice k volebnímu programu, které uvozují jedno z témat spojených se Stranou zelených v předvolebním období. To jsou rozpory mezi vedením strany a skupinou oponentů, které se následně podepsaly i na výsledku voleb. Vzhledem k významu tohoto faktoru bude vnitrostranická kritika připomínána, pokud se týkala kteréhokoliv prvku spojeného se Stranou zelených ve volbách do Evropského parlamentu. Další kapitola je pak věnována způsobu sestavení kandidátky pro volby, okolnostem, za kterých byla kandidátka vytvořena a kontroverzím, které její výsledná podoba vyvolala. Osmá kapitola přináší popis a zhodnocení volební kampaně Strany zelených a rovněž přibližuje debatu, která se ve straně rozvinula ohledně volebního výsledku – ten totiž umožnil jak pozitivní, tak negativní hodnocení závislé na zorném úhlu pozorovatele. Samotný text práce končí závěrem, který shrnuje a hodnotí některé z uvedených poznatků.

Základní hodnoty alternativně – ekologických stran a konfliktní linie, na kterých vznikají

Alternativně-ekologické strany vznikají ve chvíli, kdy je relativně zajištěna ekonomická stabilita a nehrozí bezprostředního nebezpečí válečného konfliktu. Společnost je přesycena konzumním způsobem života a hledá alternativní hodnoty. Vzniká tak nová postmaterialistická linie (Pečínka 2004a: 3; Hloušek, Kopeček 2004: 100).

V konfliktní linii centrum – periferie stojí zelení často na straně velkoměstského, moderního centra proti konzervativní, zaostalejší, uzavřené periferii. Tam, kde přetrvává silná konfliktní linie církev – stát, zaujmají zelení v kulturních a společenských otázkách postoje protikladné ke křesťanskodemokratickým a konzervativním stranám. Nacházejí se tedy většinou na straně státu proti církvi. V existující linii město – venkov bychom zelené našli převážně na straně města. Jen v ojedinělých epizodách, a to z ekologických důvodů dali své hlasy sekulárním agrárním stranám. Z hlediska konfliktní linie práce – kapitál stojí zelení převážně na straně práce, tedy zaměstnanců proti zaměstnavatelům (Pečínka 2004a: 5).

Konfliktní linie ve střední a východní Evropě se od naznačených západních poněkud liší v počáteční fázi demokratizace byla rozhodující linie stoupců – odpůrců komunismu, na jejichž straně stáli i Zelení. Situace společnosti v bývalých sovětských satelitech byla od západní Evropy také odlišná, rozhodně nelze uvažovat o „přesycenosti“ konzumem. To se ale v současnosti již mění a i v české společnosti se rýsuje jistý potenciál k rozvoji postmaterialistické linie (Pečínka 2002b).

Mezi základní vyznávané hodnoty a tedy i nejdůležitější politická témata tzv. alternativních - ekologických stran patří účast na rozhodování prostřednictvím prvků přímé demokracie, životní prostředí, zdůrazňuje rizika spojená s jadernou energetikou a některými technologiemi, rozmanitý netradiční životní styl, práva žen, rasových a sexuálních menšin, nekonvenční politický projev, pacifismus, Třetí svět (Pečínka 2004a: 3). Tyto hodnoty najdeme jak ve stranickém programu české Strany zelených, tak v jejím programu pro volby do Evropského parlamentu. Podobné hodnoty nejčastěji vyznávají lidé, pro něž je typické vysokoškolské vzdělání vesměs humanitního směru, žijí ve velkoměstech, disponují informacemi, nejsou svázaní konvencemi, tíhnou k neobvyklému, často až radikálnímu politickému projevu, nejsou srostlí s tradičními politickými tábory. Tak by se dal tedy charakterizovat i potenciální volič české Strany zelených.

Volby do Evropského parlamentu

Vstupem České republiky do Evropské unie k 1. květnu 2004 se občané České republiky stali občany Evropské unie, a tím získali i právo volit své zástupce do zastupitelského orgánu Evropské unie - Evropského parlamentu. Volby do Evropského parlamentu pro období let 2004 - 2009 se konaly ve všech členských státech Evropské unie, tedy i v deseti nových kandidátských zemích, v rozmezí od 10. do 13. června 2004. Volební účast ale byla historicky nejnižší. Nakonec dosáhla 45,5 procenta (Havlík 2004).

Volební systém není jednotný a liší se podle tradic a ústavních pravidel jednotlivých členských zemí. Poslanci Evropského parlamentu jsou od roku 1979 voleni v pětiletém intervalu přímým všeobecným hlasováním, a to ve většině případů systémem poměrného zastoupení. Volby se konají buď na regionální úrovni, jak je tomu například ve Spojeném království, v Itálii a v Belgii, nebo na celostátní úrovni, jako ve Francii, ve Španělsku a v Dánsku, popřípadě smíšeným systémem např. v Německu. V Belgii, v Řecku a v Lucembursku je navíc účast ve volbách povinná. Při volbách ve všech zemích platí společná základní demokratická pravidla: volební právo od osmnácti let, rovnost mužů a žen a zásada tajného hlasování.

Právo Evropského společenství zakotvuje principy voleb do Evropského parlamentu ve Smlouvě o založení Evropského společenství, ve směrnici Rady č. 93/109/ES. Tato směrnice stanoví podrobná opatření pro výkon práva občanů Evropské unie, kteří mají bydliště v některém členském státě, jehož nejsou státními občany, volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu. Zásady voleb do Evropského parlamentu upravuje rovněž Akt týkající se volby zástupců Shromáždění přímým všeobecným hlasováním z roku 1976. Maastrichtské smlouva z roku 1993 stanoví, že každý občan členského státu EU, který žije v jiné zemi Unie, právo volit nebo být volen ve volbách v zemi svého trvalého pobytu. V České republice způsob volby do Evropského parlamentu upravuje zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů, který nabyl účinnosti dne 4. března 2003. (Volby do Evropského parlamentu). Tento zákon je plně v souladu s právem Evropského společenství.

Poslanci se v Evropském parlamentu sdružují nikoli na bázi národní, nýbrž v politických frakcích. V každé frakci jsou tedy zastoupeni poslanci různých členských zemí. V současné době má Evropský parlament sedm frakcí a nezařazené poslance. V jednacím sále zasedají poslanci podle politických skupin. Politické skupiny sdružují poslance z více než stovky politických stran z členských států. Evropský parlament v současnosti čítá 732 poslanců, z toho 162 z nových členských států (Evropský parlament).

Politické skupiny	
PPE-DE	Skupina Evropské lidové strany (Křesťanských demokratů) a Evropských demokratů
PSE	Skupina sociálních demokratů v Evropském parlamentu
ALDR	Skupina Aliance liberálů a demokratů pro Evropu
Verts/ALE	Skupina Zelených/Evropské svobodné aliance
GUE/NGL	Skupina konfederace Evropské sjednocené levice a Severské zelené levice
IND/DEM	Skupina nezávislých/demokracie
UEN	Skupina Unie pro Evropu národů

NI	Nezařazení poslanci
----	---------------------

zdroj: Evropský parlament

Aktuálně je nejsilnější parlamentní skupinou Skupina Evropské lidové strany (Křesťanských demokratů) a Evropských demokratů s 268 mandáty. Skupina Zelených/Evropské svobodné aliance je s celkovými 42 mandáty na čtvrtém místě. Belgie má dva zelené poslance, Dánsko jednoho, Spolková republika Německo třináct, Španělsko tři, Francie šest, Itálie dva, Lotyšsko jednoho, Lucembursko jednoho, Nizozemí čtyři, Rakousko dva, Finsko jednoho, Švédsko jednoho, Velká Británie pět. (viz příloha 1).

Českou republiku zastupuje v Evropském parlamentu 24 poslanců. Z hlediska zařazení do jednotlivých frakcí vstoupilo čtrnáct českých poslanců do Skupiny Evropské lidové strany (Křesťanských demokratů) a Evropských demokratů, do Skupiny sociálních demokratů v Evropském parlamentu dva, Skupina Konfederace Evropské sjednocené levice a Severské zelené levice získala šest českých poslanců, Skupina nezávislých/demokracie jednoho, jeden poslanec zůstal nezařazený. Skupina Zelených tedy nezískala ani jeden mandát.

Z kandidujících českých subjektů získaly zastoupení následující strany: Občanská demokratická strana, Komunistická strana Čech a Moravy, společná kandidátka SNK sdružení nezávislých a Evropští demokraté, Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová, Česká strana sociálně demokratická a Nezávislí (viz tabulka).

Kandidující strana			celkem	v %
6	ODS	Občanská demokratická strana	9	37.50
24	KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy	6	25.00
1	SNK-ED	SNK sdružení nezávislých a Evropští demokraté	3	12.50
20	KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	2	8.33
4	ČSSD	Česká strana sociálně demokratická	2	8.33
32	NEZ	NEZÁVISLÍ	2	8.33

(zdroj: Volební server ČSÚ)

Nástin vývoje Strany zelených

Vznik Strany zelených v roce 1990 byl plný očekávání. Strana se distancovala od KSČ a vyloučila jakoukoli možnost koalic s KSČ. Hlásila se k linii „ani vlevo, ani vpravo, ale vpředu“. Preference Strany zelených se na jaře 1990 pohybovaly kolem 11%, se Stranou zelených spojovalo své naděje 73% obyvatelstva Československa. Ve volbách do Sněmovny lidu FS ji volilo 3,1% obyvatel, do Sněmovny národů taktéž, zisk v České národní radě dosáhl 4,1% hlasů (Pečínka 2002b: 196). V komunálních volbách na podzim 1990 obdržela Strana

zelených jen 3,2% hlasů a 898, tedy 1,3% mandátů. Nejvíce se podepsalo na výsledku to, že strana musela čelit fámám, že je uskupením „krytocomunistů“. (Pečínka 2002b: 198)

Období po roce 1990 znamenalo pro Stranu zelených přechod do nekončící krize. (Pečínka 2002b: 198). Strana si jako politické partnery začínala vybírat např. Stranu přátel piva a také ultrapravicí jako republikány Miroslava Sládka. S hodnotami západních stran toho měla společného čím dále méně. V roce 1991 se připojila k Liberálně sociální unii. Ve volbách v roce 1992 získala Liberálně sociální unie 6,5% a tři zelené poslance. Všichni tři ale postupně ze strany odešli. Šlo o dosud první a poslední poslance Strany zelených. Podzimní komunální volby roku 1994 přinesly Straně zelených celkem 1,5% hlasů a 197 mandátů. Strana dokonce navázala spolupráci s členy Nezávislé erotické iniciativy. Do voleb 1998 nastoupila Strana zelených samostatně. Výsledek činil 1,12% hlasů (Volební server ČSÚ).

V roce 2001 se zformovalo tzv. Brandýské fórum. Šlo o Jakuba Patočku, Jana Beránka, Moniku Šatavovou, Martina Prokopa, Petra Pospíchala a další, kteří začali Stranu zelených podporovat jako politickou alternativu, která by měla být v českém politickém spektru rovněž zastoupena. Popularitě Straně zelených před parlamentními volbami 2002 především pomohl Patočkou vydávaný internetový časopis www.voltezelene.cz, který svou profesionalitou předčil většinu předchozí produkce Strany zelených. Patočka také získal pro Stranu zelených veřejnou podporu řady osobností: sociologů Hany Librové, Fedora Gála a Jana Kellera, zpěváků Jiřího Dědečka, Vladimíra Mertý, Michaela Kocába, ekologů Evy Vavrouškové, Ivana Dejmalu a Pavla Šremera, herce Jana Krause, novináře Petra Uhla, teologa Martina Putny.

14.-15. června 2002 hlasovalo pro Stranu zelených 2,36% voličů. Nejlepší výsledek byl dosažen v Karlovarském kraji (3,3% hlasů), nejhorší v kraji Vysočina (1,96%) V Praze stranu volilo 2,5% voličů. Strana zelených se sice nedostala přes 5% hranici do parlamentu, ale získala státní příspěvek 11 300 000 Kč (Patočka 2002: 207). Po volbách se zjistilo, že předsednictvo odsouhlasilo odměnu 2 milióny Kč manažerovi Váchulkovi. Jakub Patočka poté zorganizoval akci Zelená padesátka, která spočívala ve vstupu 50 aktivistů ekologických a lidskoprávních skupin (např. Milana Daniela, Dušana Lužného¹, Jana Beránka) do Strany zelených s cílem reformovat ji. Na mimořádném sjezdu Strany zelených v roce 2003 bylo zvoleno nové předsednictvo v čele s Janem Beránkem (Lužný 2004: 34).

Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004 Strana zelených získala 3,16 %. To je skutečně historicky nejlepší výsledek, jaký Strana zelených dosud měla.

---

¹ doc. PhDr. Dušan Lužný, Dr., vyučuje na Fakultě religionistiky Masarykovy univerzity v Brně, šéfredaktor sociálně ekologického měsíčníku Sedmá generace.

Volební program SZ pro volby do Evropského parlamentu

Volební program Strany zelených pro volby do Evropského parlamentu je nazván „Evropa: jeden z našich domovů“. Odvolává se na Manifest, který přijala Evropská federace zelených stran na svém 15. setkání v Lucemburku 8. listopadu 2003. Jedná se o program krátkodobý, ale body vycházejí z dlouhodobých cílů Strany zelených, které shrnuje tzv. Vize ekologické demokracie. Lze tedy v programu snadno nalézt společné body s Evropskou federací zelených stran a řadu hodnot, které by se daly označit jako pro alternativně ekologické strany téměř stěžejní. Objevují se ale i nové prvky. (Program do EP 2004; Manifest –Evropské volby 2004).

Strana uvádí deset základních bodů, spíše hesel. Ty postupně vysvětluje, obhajuje a rozvádí v různých příkladech. Základní hesla programu jsou: Občan je víc než politik, Větší váhu vašemu hlasu, Zdravé a levné potraviny, Přísné regulace nebezpečných chemikálií, Lepší postavení znevýhodněných skupin, Ženám stejná práva, Procento pro kulturu, Zelenou vzdělání, Ústava s referendem, První demokratická velmoc (Program do EP 2004: 1-2). Tato hesla jsou dále rozváděna v kapitolách nazvaných: Ekologie, Nová, evropská demokracie, Vzdělání a věda, Ochrana spotřebitele, Znevýhodněné skupiny, Evropa všech generací žen a mužů, Spravedlivá Evropa, První demokratická velmoc, Zelená evropská města.

Za prvním heslem se skrývá především cíl hájit svobodu slova, rozvoj občanské společnosti, podpora občanských iniciativ. V programu zelení vyslovují svoji podporu rozvoji krajů, malého a středního podnikání, zlepšení úrovně veřejných služeb, vyšší míru finanční samostatnosti měst a posílení jejich pravomocí k řešení místních problémů (např. i dotace pro malé obce na výstavbu čističek), poměrný volební systém na místní úrovni, spolupráci občanů při vytváření obecních rozpočtů (Program do EP 2004: 8-11, 28). Tento bod by se dal shrnout jako podpora samosprávy.

Heslo Větší váhu vašemu hlasu má představovat posílení pozice Evropského parlamentu na úkor Evropské komise a průmyslové lobby (Program do EP 2004: 2). Tento bod už prakticky není v celém textu dále rozváděn, rovněž se k němu neváže žádný návrh konkrétního řešení.

Zelení dávají důraz na zdravé potraviny. Ekologické potraviny by měly být snadno dostupné, a to jak cenově, tak množství. Budou usilovat o úplný zákaz pěstování geneticky upravených plodin. Dále by všechny potraviny měly být značené a všechny informace o produktu (původu výrobku, jeho složení, dopadech na životní prostředí anebo o tom, zda při jeho výrobě nebyla porušena lidská práva) snadno dostupné (Program do EP 2004: 15-18).

Přísné regulace nebezpečných chemikálií – Strana zelených chce prosadit, aby chemický průmysl přestal obchodovat se všemi látkami, u nichž předtím neprokázal, že nejsou nebezpečné pro lidské zdraví. Dalším programovým bodem je lepší postavení znevýhodněných skupin (homosexuály, ženy, menšiny, atd.). Zde se objevuje řada konkrétních řešení a návrhů. Např. bezbariérový přístup do veřejných budov a veřejné dopravy jako součást celoevropských norem. Zelení podporují registrované partnerství párů stejného pohlaví a budou prosazovat celoevropskou platnost takových svazků (Program do EP 2004: 19).

U rovných příležitostí pro muže i ženy zelení zdůrazňují, že začínají u sebe - polovina míst na kandidátce patří ženám. Přejí si, aby např. měli i oba rodiče stejné možnosti při výchově dětí. Rodiny s dětmi chtějí zelení co nejvíce podporovat. Chtějí pro občany možnost různých alternativ, např. ve zdravotnictví a školství. Zdůrazňují zavedení minimálních standardů v sociální oblasti v celé Evropě. Za procentem pro kulturu se skrývá cíl prosadit, aby každá evropská země přijala závazek vydávat nejméně 1 % svého rozpočtu na kulturu.

Zelení chtějí, aby Evropská unie poskytovala všestrannou podporu rozvoji vzdělávání, řádově výraznější než všechny dosavadní české vlády. Chtějí zlepšení pracovních podmínek učitelů, zvýšit financování vysokých škol. Zdůrazňují nutnost provázanosti českého školství s evropským. Dále chtějí, aby větší část prostředků investovaných do vědy směřovala do nově přístupujících zemí a do zemí s nižším poměrem výdajů na vzdělání a vědu (Program do EP 2004: 12 – 14).

Zdůrazňují, že nechtějí, aby byl největšími částkami podporován zbrojní výzkum, ale projekty zaměřené např. na boj s pandemiemi, trvale udržitelný rozvoj, alternativní zdroje energie, překonávání globálních změn podnebí a ochranu přírody. Chtějí, aby Evropská ústava obsahovala také možnost vypsát celoevropské referendum, vyvolatelné mj. občanskou iniciativou zdola. Vyjadřují svou podporu řadě projektů EU: společné zahraniční a bezpečnostní politice, mezinárodní obchodní politice, Evropské ústavě. Chtějí ale prosadit zrušení Smlouvy Euratom.

Vyjadřují se k řadě mezinárodních otázek, např. reformování Rady bezpečnosti, a to především používání práva veta, snížení počtu lidí žijících v absolutní chudobě, přejí si vznik silné mezinárodní organizace zaměřené na řešení ekologických problémů, demokratizace Světové obchodní organizace, podporují další rozšiřování EU. Chtějí prosadit změny v Kjótském protokolu (snížení exhalací oxidu uhličitého o 30 % do roku 2020 oproti roku 1990). Navrhují mírové sbory, které se budou specializovat na nevojenské způsoby prevence a řešení konfliktů a budou k dispozici mezinárodním organizacím jako OSN. Schválení OSN

musí podléhat každá vojenská intervence. Současné vojenské struktury označují jako překonané a neefektivní (Program do EP 2004: 22-27).

Celý program by se dal shrnout do několika bodů: důraz na volnou soutěž, životní prostředí, zdravé a levné potraviny, práva občanů na podílení na rozhodování, a proto i posílení Evropského parlamentu, svobodu slova, rozvoj vzdělávání. Největší důraz je kladen na životní prostředí. Tím se strana liší od všech ostatních stran. Ty se ve svých programech o ekologických problémech rovněž zmiňují, ale není to jejich základní bod programu.

Program nejde jednoznačně klasifikovat jako levicový, ani jako pravicový. Najdeme zde řadu bodů, které lze označit jako levicové, ale i řadu bodů, které lze označit jako pravicové. To nakonec odpovídá i tomu, jak zelení vidí sebe sama: „ani vlevo, ani vpravo“. Např. obsahuje na jedné straně požadavek volné soutěže a demonopolizace (proti monopolu firmy ČEZ v energetice) (Program do EP: 6), na druhé straně se mluví o regulaci médií a nepřejí si, aby vlastníky byli zahraniční investoři.

Vztah k EU by se dal označit jako velmi pozitivní, ale není zcela nekritický. Zelení například nejsou spokojeni s financováním zemědělské politiky EU, která nejvíce zatěžuje rozpočet EU. Chtějí, aby tato suma byla radikálně snížena a pozornost a výdaje byly věnovány zvyšování ekologické a sociální udržitelnosti, společné zahraniční a obranné politice, vědě a integraci. Ekologické projekty Evropské unie Strana zelených téměř vždy podporuje (např. Natura 2003², směrnice EU o vodách ke koupání). (Program do EP: 3)

Za významné body a velmi dobře propracované části můžeme označit ekologii (od potravin po regulaci chemikálií, ekonomickou i legislativní podporu dopravy nemotorové, železniční a veřejné, investování do prevence vzniku odpadů a jejich recyklaci), podporu znevýhodněných skupin a i u vzdělání najdeme řadu zajímavých bodů. Zde mají ujasněný názor, přicházejí s konkrétními řešeními. S některými z nich třeba nemusíme souhlasit, ale jedná se o nápaditou, ucelenou a zdá se, že i realizovatelnou, část programu. U řešení mezinárodních problémů přicházejí s na první pohled zajímavými postřehy, které ale zůstávají na úrovni utopie. Neobjevují se žádné konkrétní návrhy a ty, které se konkrétními zdají, jsou prakticky velmi těžko realizovatelné. Program není jasný ani konkrétní v některých ekonomických záležitostech. Někde se jedná o velmi nekonkrétní projekty (např. jak si představují sociální společnost). Nevyjadřují se např. ani k velmi podstatným záležitostem a to je, jakým způsobem bude probíhat zdanění obyvatelstva. Co se ekonomiky týče víceméně

---

² Evropská unie zavedla pravidla ochrany společné přírody, označovaná jako Natura 2000, která zajistí péči o nejvýznamnější části našeho kontinentu, včetně posledních pralesů, unikátních mokřadů, orchidejových luk a cenných stepí.

se omezují jen na podporu volného trhu. Lze předpokládat, že to je a dále by mohl být jeden z velkých problémů pro řadu voličů. Posledním nedostatkem programu bylo, že Strana zelených nebyla schopna vysvětlit voličům, k čemu je Evropský parlament, proč by měli jít k volbám a proč by měli volit zelené.³

Spory o program Strany zelených

Volební program SZ a způsob jeho přijetí se staly předmětem značných kontroverzí uvnitř strany. Kritici současného vedení sdružení do tzv. Otevřené platformy především namítají, že přijetí programu bylo značně zmanipulované a nedemokratické. „Návrh programu byl tehdy přijat nejtěsnější usnášeníschopnou většinou a některé jeho pasáže (např. kapitola Mediální politika) jsou dodnes předmětem ostré kritiky části členské základny i rozpačitých reakcí některých našich příznivců.“⁴

Brněnský sjezd rozhodl, že za účelem vytvoření nového programu SZ bude zřízena skupina pro program a strategii jeho uskutečňování (“programová skupina”) pod vedením Jakuba Patočky, která bude vycházet z textu Vize ekologické demokracie – nový program Strany zelených. Patočkovi kritici zde nacházejí první prohřešek proti demokratickým procedurám: bylo použito jedno hlasování o vzniku programové skupiny a současně o osobě jejího vedoucího. Na to ovšem předsednictvo Strany zelených namítá, že P. Uhl, jako jeden z autorů „Přehledu“, byl na brněnském sjezdu předsedou volební komise a byl tedy celému jednání sjezdu přítomen. Z titulu své funkce předsedy volební komise mohl protestovat proti způsobu volby, která dle jeho názoru nebyla demokratická. Neučinil však nic. Ostatní autoři „Přehledu“ (s výjimkou J. Wünsche a D. Kuchaře) byli delegáty sjezdu též. (Beránek 2004b).

Vedoucím pracovní skupiny se stal Jakub Patočka. Kritikům nejvíce vadí, že nikdy nebylo zveřejněno, kolik má skupina členů. Dle písemného vyjádření Jakuba Patočky mohl být členem skupiny každý, kdo o členství projevil zájem. Nebyla ale zveřejněna práva a povinnosti členů, ani jednací řád (Zelené facky na pokračování 2004: 6). Z pohledu kritiků diskusi nad vlastním textem moderoval sám vedoucí skupiny a autor textu Jakub Patočka. Autoři dílčích návrhů zaslaných písemně mnohdy ani nevěděli, zda byl jejich příspěvek k programu projednáván. Odmítnutí návrhů nebylo zdůvodňováno.⁵

---

³ Rozhovor s Dušanem Lužným, 22.11.2004.

⁴ cituji Martina Macha. Rozhovor 13.11.2004.

⁵ cituji dle Zelené facky na pokračování 2004: 1.

Oponenti tvrdí, že neexistoval harmonogram prací, který by stanovil, kdy má být návrh rozeslán členům SZ. Jakub Patočka nedodržel ani ty termíny, které si stanovil sám, resp. na nichž se dohodl s programovou skupinou. O výsledném návrhu prakticky rozhodoval Jakub Patočka zcela sám (Zelené facky na pokračování 2004: 7).

Návrh programu rozeslalo PSZ základním organizacím jako sjezdový materiál až 4. září. Nebyla tedy dodržena měsíční lhůta pro rozeslání sjezdových materiálů daná stanovami. Odpovědnost za chyby, nedodržena pravidla dávají oponenti předsednictvu, předsedovi strany a vedoucímu programové skupiny Jakubovi Patočkovi (Zelené facky na pokračování 2004: 7).

Především ve Vizi evropské demokracie se objevují body, jež by se daly označit jako kontroverzní a mezi oponenty Patočky a Beránka sklidily kritiku jako naprosto neurčité. Najdeme zde hesla jako kvalita života, nová, živá demokracie, spravedlivá společnost, nová politická kultura. Pod těmito si každý představí něco jiného a není možné nikomu žádnou přesnou představu nadiktovat.⁶

Kandidátní listina Strany zelených pro volby do Evropského parlamentu v roce 2004

Kandidátní listina byla schválena Republikovou radou Strany zelených v Pardubicích dne 14. 3. 2004. První místo kandidátky obsadil šéfredaktor Literárních novin Jakub Patočka, následovala místopředsedkyně Zelených pro média Jana Ulbrychová, na třetím místě byl německočeský historik a šéf nadace Eurocomenium Dr. Frank Boldt, čtvrté místo zaujala sinoložka a docentka Univerzity Karlovy Olga Lomová. Kandidátka byla sestavena tak, aby každé liché místo obsadil muž a každé sudé žena.

Příznivci kandidátky ji nazývají pestrou a otevřenou. Mezi členy opozice Beránka a Patočky je ale velmi kritizována. O první místo kandidátky se utkali dva uchazeči Jan Jařab⁷ a Jakub Patočka. Na Republikové radě Strany zelených proběhlo hlasování a na první místo byl nakonec zvolen Jakub Patočka a to poměrem hlasů 60% ku 40%.

Na další místa prosadil Jakub Patočka (jako lídr kandidátky) volbu osob, které považoval za nejvíce vhodné. Druhé místo na kandidátce tak získala Jana Ulbrychová. Soupeřkou Jany Ulbrychové byla původně Eva Tylová,⁸ bývalá náměstkyně ministra

---

⁶ Rozhovor s Pavlem Pečínkou, 1.11. 2004

⁷ současný zmocněnec pro lidská práva, lékař a překladatel Ala Gora.

⁸ Ing. Eva Tylová - bývalá náměstkyně ministra životního prostředí, členka strany SOS –Strany otevřené společnosti, odborná poradkyně pro životní prostředí.

životního prostředí, členka strany SOS (Strana SOS byla v této době zvažována jako koaliční partner Strany zelených do Evropských voleb), která ale byla odsunuta do pozadí.

Dušan Lužný tvrdí, že „kdyby čelo kandidátky tvořila trojice Tylová, Jařab, Patočka (a to v jakémkoliv pořadí), dosáhla by Strana zelených značného úspěchu. Jednotliví kandidáti by byli schopní oslovit různé voliče a společnými silami by dovedli Stranu zelených do Evropského parlamentu, což by posílilo šance i v krajských volbách a otevřelo cestu do parlamentu českého“ (Lužný 2004: 36). Jan Jařab dodává: „Navíc se nově zvolený lídr jasně postavil za to, že chce na druhém místě Janu Ulbrychtovou, a tím dal jasně najevo, že nechce na druhém místě zástupkyni Strany pro otevřenou společnost. Touto volbou možnost koalice, podle mého názoru, zanikla.“ (Lužný 2004: 37) Koalice s SOS se tedy pravděpodobně i díky tomuto kroku neuskutečnila. Možnost úspěchu spolupráce obou subjektů, které se zaměřují na ekologii a razí podobné hodnoty, sice nelze přesně posoudit, každopádně se mohlo jednat o určité posílení šancí na vstup do Evropského parlamentu. Jan Jařab proto hodnotí postup vedení Strany zelených jako chybu. Poté, co nebyli zvoleni tito kandidáti, odmítla svou kandidátku Dana Kuchtová,⁹ obdobně reagovali I. Dejmal a P. Uhl. (Zelené facky 2004:2).

Otevřená platforma za první zásadní neúspěch sestavení kandidátky považuje to, že jednání s Martinem Bursíkem¹⁰, který měl být původním lídrem kandidátky, byla nakonec neúspěšná.¹¹ Řada členů strany, často i známých osobností, např. Ivan Dejmal, Petr Uhl, Milan Horáček, dala veřejně najevo, že kandidátku v čele s Jakubem Patočkou podporovat nebudou. Jakubovi Patočkovi se tedy nedaří stranu spojovat, nýbrž ji naopak rozděloval, což bylo jeho velkým handicapem coby lídra kandidátky.¹²

Otevřená platforma jako celek nikdy v otázce podpory kandidátky nezaujala společné stanovisko. Nešlo přitom pouze o lídra, ale také o metodu „an bloc“ použitou při schvalování zbytku kandidátky, o to, že při schvalování kandidátky nebyla respektována vůle všech krajů. K drtivé většině jmen uvedených na kandidátce Otevřená platforma výhrady neměla.¹³

Vnitrostranické spory

V české Straně zelených před volbami do Evropského parlamentu vyvrcholil spor mezi dvěma křídly. Strana se dělí na ty, kteří v současné době vedení strany (především

⁹ protitemelínská aktivistka, členkou občanského hnutí Jihočeské matky.

¹⁰ bývalý ministr životního prostředí.

¹¹ Rozhovor s Martinem Machem, 13.11. 2004.

¹² Rozhovor s Martinem Machem, 13.11. 2004.

¹³ Rozhovor s Martinem Mechem, 13.11. 2004

předsedu strany Beránka a Patočku) podporují, a na ty, kteří nikoli. Odpůrci dění ve straně založili 1. února 2004 tzv. Otevřenou platformu.

Patočkovi a Beránkovi nelze upřít řadu zásluh. Pokud se krátce podíváme na minulost strany, tak bychom mohli vývoj označit jako směřování k „lepším zítřkům“. Bývalá vedení rozhodně nelze pojmenovat jako ideální. Za minulých předsednictví se objevily vážné finanční nesrovnalosti a preference zelené alternativy se na politické scéně razantně snižovaly¹⁴ (Pečínka 2002b: 198-200). To se podařilo Beránkovi a Patočkovi alespoň relativně urovnat.

Kritici nového vedení namítají, že se ze strany stává náboženská sekta, kde není místo pro kritiku, diskusi, celý chod strany je neprůhledný, dále jsou porušovány demokratické zvyklosti. Ti, kdo se o kritiku pokoušejí, jsou ze strany vytěšňováni (Čulík: 2004). Kritizováno bylo především sestavení kandidátní listiny do Evropského parlamentu v čele s Jakubem Patočkou a tvorba programu (Zelené facky na pokračování 2004: 1) .

Ve Straně zelených je Jakub Patočka vnímán jako velmi kontroverzní osobnost. Má zde své skalní příznivce i odpůrce.¹⁵ Mezi nejvíce viditelné odpůrce z řad zelených patří Ivan Dejmal¹⁶, Tomáš Havlíček, David Kuchař, Pavel Pečínka¹⁷, Miroslav Punčochář, Petr Uhl¹⁸, Jan Wunsch¹⁹, Martin Mach²⁰, Milan Horáček a řada dalších.

Hlavní body kritiky by se daly shrnout do několika bodů: diskuse nad návrhy je nedostatečná, komunikace mezi členy omezená, důsledkem nedostatečné práce s médii je chabá práce prezentace SZ a stagnující preference strany, účelové změny členství způsobují znechucení části přehlasovaných členů a jejich pasivitu (Zelené facky 2004: 5).

Velmi tvrdé odsouzení stávajícího vedení jejich oponenty a hluboké rozpory obou táborů můžeme dokumentovat slovy: „Za vůbec nejvážnější prohřešek Jakuba Patočky a Jana Beránka ale považujeme jejich požadavek na pořádková opatření vůči autorům a signatářům prohlášení, ať už mají být jakákoliv. Jejich totalitární požadavek je podle našeho názoru v zásadním rozporu s elementárními principy plurality a demokracie. Za projevené názory a obavy o svou stranu trestat nelze!“²¹

---

¹⁴ Rozhovor s Pavlem Pečínkou, 1.11. 2004.

¹⁵ Rozhovor s Martinem Machem ze dne 13.11. 2004.

¹⁶ Ing. Ivan Dejmal - ekolog, bývalý ministr životního prostředí, předseda sdružení Společnost pro krajinu; člen Rady vlády ČR pro lidská práva.

¹⁷ doktorand na katedře politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, autor řady publikací o „zelených“ stranách.

¹⁸ Vládní zmocněnec pro lidská práva.

¹⁹ předseda Výboru pro občanská a politická práva.

²⁰ patří mezi vůdčí členy Otevřené platformy.

²¹ Cit. dle Zelené facky na pokračování, str. 5. Pod tuto kritiku podepsali Ivan Dejmal, Tomáš Havlíček, David Kuchař, Pavel Pečínka, Miroslav Punčochář, Petr Uhl, Jan Wunsch.

Jan Beránek se k většině bodů vyjádřil. S tím, že by diskuze o návrzích byly nedostatečné, nesouhlasí: „Například politický program a stanovy byly před tábořským sjezdem diskutovány tak dlouho a široce jako sotva nějaký materiál v jiné straně.“²² První návrh textu programu byl v dubnu, od té doby do září bylo rozesláno několik verzí a shromážděna řada připomínek, proběhla tři pracovní setkání otevřená a avizovaná předem všem členům. Stanovy byly rozeslány s měsíční lhůtou k připomínkám. Poté proběhlo sestavení paragrafového znění. To bylo rozesláno dva měsíce před sjezdem, opět s možností a zpracování písemných připomínek.²³

Ostře se Jan Beránek ohradil i k bodu o stagnujících preferencích: „Na výtku o stagnujících preferencích říkám, že preference nestagnují, za poslední rok se zdvojnásobily, letošní volební výsledky mluví za vše (evropské nad 3 %, krajské ve dvou krajích nad 5 %, zisk mandátu v senátních volbách). Je to mj. důsledkem toho, že práce s médii je nesrovnatelně lepší než před rokem a půl.“²⁴

Řada významných členů Strany zelených vyjádřila, že oficiální vedení strany nepodporují. Spor pokračoval tím, že tyto osobnosti voličům nedoporučily stranu v této podobě volit a preferovali kandidátku Strany pro otevřenou společnost. Mezi ně patří například i Ivan Dejmal (Dejmal 2004).

Spor mezi vedením strany a vnitrostranickou opozicí se vyostřil poté, co Milan Horáček²⁵ popsal situaci ve Straně zelených německým Die Grünen. Proč informovat o vnitrostranickém dění zahraniční strany zdůvodnil tím, že strana je Evropskými zelenými podporována (Zelené facky na pokračování 2004: 1). 20. dubna 2004 Strana zelených Milana Horáčka ze svého středu vyloučila. Jako důvod bylo uvedeno, že se Horáček neustále snaží poškozovat dobré jméno Strany zelených u představitelů evropských zelených i u domácí veřejnosti. Jeho prohrěšek byl pojmenován „vážné porušení stanov“, které stanovy však porušil uvedeno nebylo (Wünsch 2004). Jan Beránek k případu Milana Horáčka dodává: „Horáček byl vyloučen svojí základní organizací, která k tomu měla důvod a pravomoc, já jsem se důrazně postavil proti.“²⁶

---

²² Cit. dle Rozhovor s Janem Beránkem, 21.11. 2004.

²³ Rozhovor s Janem Beránkem, 21.11. 2004.

²⁴ Cituji dle Rozhovor s Janem Beránkem, 21.11. 2004.

²⁵ Milan Horáček emigroval v roce 1968 do západního Německa, kde s Rudi Dutschekem spoluzakládal německé Zelené a podílel se na založení Evropských zelených. Patřil též k opoziční skupině kolem Jiřího Pelikána, vydávajícího od roku 1971 v Římě „Časopis československé socialistické opozice Listy“, byl poslancem německého Spolkového sněmu, po roce 1990 působil v Praze jako zástupce Nadace Heinricha Bölla. (<http://www.ekolist.cz/nazor.shtml?x=186927>)

²⁶ Rozhovor s Janem Beránkem, 21.11. 2004.

Milan Horáček je zároveň i členem německých Zelených. Kandidoval za Die Grünen na dvanáctém místě kandidátky, přičemž Die Grünen obdrželi celkem 13 mandátů. Vyloučení Milana Horáčka se nakonec nepovedlo. Pražská revizní komise 13. března, tedy týden před „vyloučením“ Milana Horáčka, rozhodovala o stížnosti Olgy Lomové na Milana Horáčka kvůli stejnému důvodu – jeho dopisu z ledna 12. ledna evropským Zeleným. Komise dospěla k jednomyslnému závěru, že touto činností Horáček stanovy neporušil. Díky tomu sedí v Evropském parlamentu i člen české Strany zelených (Pečínka 2004c; Uhl 2004).

Proti vedení Jakuba Patočky a Jana Beránka se krátce před volbami postavil Daniel Cohn-Bendit, spolupředseda poslanecké skupiny Evropského parlamentu "Zelení/EFA". I on vytkl Patočkovi a Beránkovi, že používají autoritářských metod. Cohn-Bendit podpořil Patočkovy odpůrce z tzv. Otevřené platformy Strany zelených. „Protipatočkovská“ Otevřená platforma, jejímž představitelem je i Petr Uhl, zveřejnila třiatřicet bodů, jimiž kritizuje autoritářské tendence v Patočkově straně. I samo vedení Strany zelených přiznalo, že sedmadvacet těchto kritických bodů je oprávněných. Přesto byli stoupenci Otevřené platformy napomenuti, vyloučení, či se o jejich vyloučení hlasovalo (Čulík 2004).

Tento spor ohodnotil Dušan Lužný slovy: „Vnitrostranické spory patří k běžné vnitrostranické diskusi a je dobře, že tato diskuse běží, protože to vypovídá o schopnosti zaujímat k jednotlivým záležitostem kritická stanoviska. Na můj vkus byla řada sporů vedena v příliš osobní rovině, což vedlo k tomu, že se nevedla věcná diskuse a obě strany sporu byly vtlačeny do pozice, ze které se jen těžko ustupuje. Osobně se domnívám, že hlavní podíl zodpovědnosti na této situaci nese tehdejší předsednictvo, které mělo učinit všechny kroky k tomu, aby k takové situaci vůbec nedošlo.“²⁷

Hodnocení volební kampaně a výsledků voleb do Evropského parlamentu

K prostředkům vedení kampaně Strany zelených patřilo zorganizování řady mítinků, výlep plakátů a samolepek, rozdávání pohlednic, vytvoření krátkých televizních a rozhlasových spotů a internetové stránky www.volezelene.cz.

Strana organizovala řadu mítinků ve městech, za které zodpovídal Karel Hoplíček. Proběhlo 74 mítinků, v druhé části kampaně se stanem a reprodukovanou hudbou. Rozdalo se celkem 250 000 letáků a 20 000 pohlednic. Mítinků se účastnilo 28 kandidátů. Strana zelených dále vytiskla a vylepila 40 000 plakátů a 180 000 samolepek (zodpovíдали Jiří

---

²⁷ Cituji Dušana Lužného dle Rozhovor s Dušanem Lužným, 22.11. 2004.

Klestil a Ivo Kropáček). Výlep se zaměřil na velká města a hlavní dopravní tahy v regionech. Z větší části zajišťovala výlep agentura Inform, dílčí výlep další agentury a dobrovolníci. Pro volební kampaň byly připraveny samostatné internetové stránky www.voltezelene.cz. Za tuto část kampaně zodpovídal Vojtěch Krmíček (Kampaň do EP). Obsahovaly program, profily kandidátů, prezentace známých osobností ve výboru „Volte zelené“, tiskové zprávy a kalendář kampaně. Návštěvnost byla celkem 7288 unikátních přístupů (745 v dubnu, 2400 v květnu, 4143 v červnu, z toho jen 11. června 1153). Strana zelených rozeslala sedm vydání elektronických volebních zpravodajů na zhruba 8 000 emailových adres.

Strana zelených se v rámci kampaně profilovala také několika menšími tematickými kampaněmi: monopol ČEZ, obnovitelné zdroje energie, vývoz radaru Věra do Číny, česko-německé vztahy, jezy na Labi, úroveň politické kultury (komunisté), diskriminace malých stran a další. V rámci těchto kampaní vydávali tiskové zprávy, pořádali akce pro média, vydávali komentáře a podrobnější informace. Za ni zodpovídal Dragan Pasovský.

Na podporu kampaně Strana zelených zorganizovala návštěvu několika významných hostů ze zahraničí, s nimiž probíhaly veřejné diskuse, rozhovory s novináři a tiskové konference. Přijeli evropský zelený poslanec z Finska Matti Wuori, bavorský zelený kandidát do Evropského parlamentu Michael Bärmann, člen vedení holandských zelených Farid Tabarki, americký zelený Glenn Hopkins, německá zelená kandidátka Eva Quistorp a další (zodpovíдалa Veronika Hrdinová).

V období od ledna do 11. června vydala Strana zelených 127 tiskových zpráv. Za toto období bylo o Straně zelených otištěno nebo odvysíláno 530 příspěvků (mimo zprávy v ČTK a mimo několika desítek zpráv, které zmiňovaly volební čísla a vůbec se nezabývaly obsahem). Za práci s členy a dobrovolníky zodpovídal Ivo Kropáček. Zapojila se v různé míře většina ZO, ozvalo se přes 50 nových dobrovolníků, kteří pomáhali především s distribucí materiálů. (zodpovíдалa Jana Ulbrychová) (Kampaň do EP 2004).

V televizních a rozhlasových spotech vystupovali kandidáti Strany zelených a osobnosti, které zelenou kandidátku podporují. Strana zelených nechala vyrobit čtyři televizní spoty v délce dvou minut a jeden minutový, dva spoty rozhlasové v délce jedné minuty. Zodpovíдалa ze ně Daniela Matějková.

Volební kampaň lze označit jako nápaditou, vtipnou, zajímavou, originální. U těchto synonym je i mezi odpůrci více méně shoda. V otázce do jaké míry byla i úspěšná se názory různí. Strana zelených získala ve volbách 11. a 12. června celkem 73 932 hlasů, což činí 3,16%.

Předsednictvo Strany zelených tento výsledek hodnotí jako mírný, ale důležitý úspěch. Strana zelených dosáhla ve volbách zatím nejlepšího výsledku. Lze připomenout, že v parlamentních volbách 2002 získali 2,37 %, ve volbách 1998 pouze 1,12 %, v krajských volbách 2000 od 1,04 % do 2,4 %. „Straně zelených se podařilo získat mladé voliče. Mezi občany ve věku do 45 let získala Strana zelených 8 % hlasů. Volební kampaň byla zisková. Při investici 1,5 milionu korun zelení získali 2 217 960 Kč, čistý zisk tak představuje 718 000 Kč. Volební kampaň předsednictvo Strany zelených označuje jako vysoce efektivní. Jeden získaný hlas nás přišel na 20 Kč. Ve srovnání s tím ODS vynaložila 43 Kč, KDU-ČSL 45 Kč, ČSSD 147 Kč, US 256 Kč, ED&SNK 31 Kč. Levnější kampaň měli pouze komunisté, které díky pevnému jádru voličů přišel jeden hlas na 10 Kč.“²⁸ (Kampaň do EP 2004) Zelení potvrdili pevnou pozici ve velkých městech. V Brně získali 5,6 %, v Praze 4,38%, následuje Jihlava s 4,17%, Liberec s 4,15 % a Olomouc s 4,05 %.

Otevřená platforma má k volební kampani a hodnocení výsledků řadu připomínek. V prvé řadě nepovažuje zisk 3,16% hlasů za úspěch, protože nebylo dosaženo cíle stanoveného Republikovou radou, tedy překročení 5% hranice a zisk alespoň jednoho mandátu. Prvním problémem byla z pohledu Otevřené platformy volba manažera kampaně, kterým se stal Kropáček. „Ten však neměl s podobnými akcemi žádné zkušenosti, což se záhy projevilo jeho elementárními chybami i špatnou komunikací s členskou základnou. Jak jsme mohli pozorovat, řízení kampaně postupně přebíral J. Patočka, který nám nakonec i radil, jak správně instalovat samolepky. Naše propagační tiskoviny využívaly grafická schémata vytvořená pro společnou kampaň evropských Zelených. Nelze asi říci, že by kampaň SZ nebyla nápaditá. Její grafické zpracování a provokativní hesla mnohé lidi zaujaly. Lze předpokládat, že zejména velmi mladé voliče. Na druhé straně nemůžeme přehlédnout, že v naší kampani chyběla nosná témata, kterými bychom mohli voliče skutečně oslovit. Její negativistické ladění a přímé útoky na politické konkurenty nám zřejmě u vzdělaných lidí a střední generace moc bodů nepřidaly. Právě naopak.“²⁹ Za další velký problém považuje Martin Mach to, že Strana zelených neměla profesionálně zpracovanou analýzu “svého” voliče. „Přitom je evidentní, že úspěšná kampaň musí být nejen výrazná, ale také cílená,“ dodává Mach. Kampani nepřidala ani pasivita části členské základny. Vzhledem k významu evropských voleb se část kritiků na kampani nakonec aktivně podílela.³⁰

---

²⁸ Cituji dle Kampaň do EP, Hodnocení volební kampaně Stranou zelených.

²⁹ Rozhovor s Martinem Machem, 13.11.2004.

³⁰ Rozhovor s Martinem Machem, 13.11.2004.

Volební výsledek byl jistě oslaben i nejednotností strany. Je ale těžké opozici vyčítat, že se na kampani nechtěla podílet, když nesouhlasila s programem ani s kandidátkou. Z tvorby na těchto záležitostech byla v podstatě plně vyloučena.

Vedení strany se během předvolební kampaně cítilo být diskriminováno ze strany České televize a televize Primy. Kandidáti Strany zelených byli přitom před volbami hned dvakrát hosty pořadu K věci. Zeleným dále vadilo, že Česká televize neinformuje o všech jejich akcích a že před volbami zrušila ekologický pořad Na větvi. Tento pořad nebyl zrušen ale jeho vysílání bylo přesunuto na období po volbách. Nic tedy nenasvědčuje tomu, že by jejich námitka byla oprávněná (Brezina 2004a).

Závěr

Strana zelených získala ve volbách do Evropského parlamentu 3,16%, což je její historicky nejlepší výsledek. Největší podporu získala tradičně ve velkých městech (4,3% v Praze, 5,6 v Brně), v menších městech byla podpora výrazně nižší (např. Kroměříž 2,65%, Rakovník 2.33%) (Volební server ČSÚ). Volební kampaň je i kritiky Strany zelených označována jako zajímavá a nápaditá, naopak program, kandidátní listina a zaměření na cílovou skupinu se staly předmětem výrazných kontroverzí.

Pokud budeme vycházet z vývoje strany od jejího vzniku v roce 1990 pak můžeme mluvit o pokroku a o historicky rozhodně nejlepších výsledcích. Naopak jestliže vyjdeme z očekávání, se kterými bylo spojeno nové předsednictvo, pak se nemůžeme divit, že opozice mluví o zklamání a neúspěších. Z těchto dvou odlišných pohledů můžeme hodnotit téměř vše od kampaně po volební výsledky.

Velmi se na celé kampani podepsaly stranické spory. To, co opozice Janu Beránkovi vyčítá, se často dá jen stěží dokázat. Řada věcí by se dala označit jako využívání mezer ve stanovách. Přesto je i pro zcela nezasvěcené jedince minimálně alarmující fakt, že osobnosti jako je například Uhl, Dejmal a Horáček jsou vedením neustále napomínáni, či ze strany vylučováni. Lze předpokládat, že setrvání těchto osobností ve straně by pro ni mohlo být jen přínosem a nakonec i dobrou reklamou. Naopak to ale vypadá, že se vedení strany všech mimořádně nadaných jedinců snaží zbavit, čímž je v konečném důsledku především samo proti sobě. I přes řadu úspěchů se předsednictvu stále nedaří stranu spojit, naopak ji dokonce stále více úspěšně rozdělují. Je ale pravda, že vybudovat stranu se silnou stranickou disciplínou ze strany plné takových osobností jako jsou nyní v opozici, nebude snadný úkol a

asi to ani nebude zcela možné. Stranické spory si ale dle mého názoru měli snažit nejdříve vyřešit ze zavřenými dveřmi a neobtěžovat jimi voliče a půlku zelené Evropy.

Pokud by měla být tato nebo velmi podobná strana akceptovatelná širší veřejností a mohla by v budoucnu překročit 5% klauzuli, měla by se vyjádřit nebo své názory více konkretizovat i v dalších záležitostech např. v ekonomických. Stejně tak musím souhlasit s oponenty Patočky, že některé z bodů Vize ekologické demokracie, které nejsou akceptovatelné velkou částí členů, mohou být problematické i pro potencionální voliče.

Přes řadu možných výtek je jisté pro ekologickou stranu se základními hodnotami, na kterých se v podstatě shodují zástupci SOS, Strany zelených a i odpůrci současného vedení ve Straně zelených Otevřená platforma, v českém politickém spektru místo. Dokonce si dovoluji tvrdit, že řada voličů vznik podobné strany či konečné stabilizování Strany zelených s nadšením očekává. Jak jinak si vysvětlit dobrovolnost, sounáležitost s neziskovým sektorem a nejrůznějšími iniciativami, o které se podobné strany mohou, či by se mohly opřít.

Přílohy

Příloha 1. : Poslanci Evropského parlamentu v šestém volebním období: 2004 - 2009

	 31	 32	 33	 34	 35	 36	 37	NI 38	Celkem
 Belgie	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>6</u>	<u>2</u>				<u>3</u>	<u>24</u>
 Česká rep.	<u>14</u>	<u>2</u>			<u>6</u>	<u>1</u>		<u>1</u>	<u>24</u>
 Dánsko	<u>1</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>1</u>		<u>14</u>
 Německo	<u>49</u>	<u>23</u>	<u>7</u>	<u>13</u>	<u>7</u>				<u>99</u>
 Estonsko	<u>1</u>	<u>3</u>	<u>2</u>						<u>6</u>
 Řecko	<u>11</u>	<u>8</u>			<u>4</u>	<u>1</u>			<u>24</u>
 Španělsko	<u>24</u>	<u>24</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>1</u>				<u>54</u>
 Francie	<u>17</u>	<u>31</u>	<u>11</u>	<u>6</u>	<u>3</u>	<u>3</u>		<u>7</u>	<u>78</u>
 Irsko	<u>5</u>	<u>1</u>	<u>1</u>		<u>1</u>	<u>1</u>	<u>4</u>		<u>13</u>
 Itálie	<u>24</u>	<u>16</u>	<u>12</u>	<u>2</u>	<u>7</u>	<u>4</u>	<u>9</u>	<u>4</u>	<u>78</u>
 Kypr	<u>3</u>		<u>1</u>		<u>2</u>				<u>6</u>
 Lotyšsko	<u>3</u>		<u>1</u>	<u>1</u>			<u>4</u>		<u>9</u>
 Litva	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>7</u>				<u>2</u>		<u>13</u>
 Lucembursko	<u>3</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>1</u>					<u>6</u>

³¹ Skupina Evropské lidové strany (Křesťanských demokratů) a Evropských demokratů

³² Skupina sociálních demokratů v Evropském parlamentu

³³ Skupina Aliance liberálů a demokratů pro Evropu

³⁴ Skupina Zelených/ Evropské svobodné aliance

³⁵ Skupina Konfederace Evropské sjednocené levice a Severské zelené levice

³⁶ Skupina nezávislých/demokracie

³⁷ Skupina Unie pro Evropu národů

³⁸ Skupina Nezařazení poslanci

 Maďarsko	<u>13</u>	<u>9</u>	<u>2</u>					<u>24</u>	
 Malta	<u>2</u>	<u>3</u>						<u>5</u>	
 Nizozemí	<u>7</u>	<u>7</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>2</u>	<u>2</u>		<u>27</u>	
 Rakousko	<u>6</u>	<u>7</u>		<u>2</u>			<u>3</u>	<u>18</u>	
 Polsko	<u>19</u>	<u>8</u>	<u>4</u>			<u>10</u>	<u>7</u>	<u>6</u>	<u>54</u>
 Portugalsko	<u>9</u>	<u>12</u>			<u>3</u>				<u>24</u>
 Slovinsko	<u>4</u>	<u>1</u>	<u>2</u>						<u>7</u>
 Slovenská republika	<u>8</u>	<u>3</u>					<u>3</u>		<u>14</u>
 Finsko	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>5</u>	<u>1</u>	<u>1</u>				<u>14</u>
 Švédsko	<u>5</u>	<u>5</u>	<u>3</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>			<u>19</u>
 Velká Británie	<u>28</u>	<u>19</u>	<u>12</u>	<u>5</u>	<u>1</u>	<u>11</u>		<u>2</u>	<u>78</u>
Celkem	<u>268</u>	<u>200</u>	<u>88</u>	<u>42</u>	<u>41</u>	<u>37</u>	<u>27</u>	<u>29</u>	<u>732</u>

zdroj: (Evropský parlament)

Příloha 2.: Kandidátní listina Strany zelených do voleb do Evropského parlamentu v roce 2004

1. JAKUB PATOČKA, šéfredaktor Literárních novin, Brno (SZ)
2. JANA ULBRYCHOVÁ, novinářka, místopředsedkyně SZ, Praha (SZ)
3. FRANK BOLDT, ředitel nadace Evropské Comenium, Cheb (SZ)
4. OLGA LOMOVÁ, ředitelka Ústavu Dálného východu na FF UK, Praha (SZ)
5. MIROSLAV ZIMA, ředitel Romského centra dětí DROM, Brno
6. ZUZANA LAPČÍKOVÁ, cimbalistka a zpěvačka, Topolná
7. JAROMÍR ŠTĚTINA, novinář a obhájce lidských práv, Praha
8. RUT KOLÍNSKÁ, Asociace mateřských center, Praha
9. LEO KOŠTÁL, ekologický lesník, Muchovice pod Lysou horou
10. TEREZA BOUČKOVÁ, spisovatelka, Sv. Jan pod Skalou
11. JAROSLAV PAVLÍČEK, polárník, Písek
12. NEELA WINKELMANN-HEYROVSKÁ, poradkyně v oboru ekologické energetiky, předsedkyně energetické sekce Strany zelených, Kempten, Německo (SZ)
13. PAVEL DOBEŠ, písničkář, Hradec Králové
14. DAGMAR MISAROVÁ, rozhlasová redaktorka, Ostrava
15. MOJMÍR VLAŠÍN, ochránce přírody, člen městského zastupitelstva, Brno
16. OLGA ŽAMPOVÁ, Slavonická renesanční společnost, Praha, Slavonice
17. JAN KORYTÁŘ, předseda Sdružení ochránců Jizerských hor, Liberec (SZ)
18. JANA DRÁPALOVÁ, starostka Nového Lískovce, místopředsedkyně Strany zelených, Brno (SZ)
19. JAN LINHART, poradce v oblasti realit a financí, předseda Klubu přátel Pardubicka, předseda Krajské rady Strany zelených, Pardubice (SZ)
20. HELENA ČERVENÁ, učitelka, členka městského zastupitelstva v Mladé Boleslavi (SZ)
21. PETR VACEK, herec divadla Ypsilon, Praha
22. JINDŘIŠKA KRPÁLKOVÁ, evangelická farářka, vedoucí projektu České katolické charity proti obchodu se ženami, Praha
23. MIROSLAV JANÍK, předseda ZO ČSOP KOSENKA, ochránce přírody, Valašské Klobouky
24. MARIE HRONOVÁ, místopředsedkyně Krajské rady Strany zelených Vysočina, Jihlava (SZ)
25. JIŘÍ SLANEC, ředitel divadla v Příbrami, Příbram (SZ)
26. ALENA WAGNEROVÁ, spisovatelka, členka správní rady Nadace Heinricha Bölla, Saarbrücken

27. PAVEL ANDRŠ, lékař, člen městského zastupitelstva v Olomouci (SZ)
 28. NADĚŽDA KOPELTOVÁ, předsedkyně ZO ČSOP Zelená Šumava, Sušice (SZ)
 29. MILAN SMRŽ, předseda Eurosolar, člen zastupitelstva Praha 1 (SZ)
 30. KATEŘINA BLÁHOVÁ, členka městského zastupitelstva v Táboře
 31. PETR LARVA, předseda Středoevropské kolonie současného umění, Terezín
 32. VĚRA ZABLOUDILOVÁ, předsedkyně jihomoravské krajské organizace SZ (SZ)

(zdroj: Volební server ČSÚ)

Příloha 3: Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 11.-12.06.2004

Název	Platné hlasy		Název	Platné hlasy	
	Celk.	%		Celk.	%
SNK sdruž.nez. a Evropští dem.	257 278	11.02	Strana práce	1 717	0.07
Koruna Česká (monarch.strana)	4 532	0.19	Balbínova poetická strana	13 779	0.59
Helax-Ostrava se baví	3 366	0.14	Za zájmy Moravy ve sjedn.Evr.	9 293	0.39
Česká str.sociálně demokrat.	204 903	8.78	Křesť.demokr.unie-Čs.str.lid.	223 383	9.57
Národní koalice	2 944	0.12	Pravý Blok	27 504	1.17
Občanská demokratická strana	700 942	30.04	Strana zdravého rozumu	6 316	0.27
Str.pro otevřenou společnost	5 413	0.23	Unie liberálních demokratů	39 655	1.69
Strana demokrat.socialismu	1 709	0.07	Komunistická str.Čech a Moravy	472 862	20.26
Strana zelených	73 932	3.16	Str.venkova-spoj.občan.síly	11 734	0.50
Humanistická aliance	3 977	0.17	Strana za životní jistoty	11 951	0.51
Konzervativní strana	4 986	0.21	Nezávislá iniciativa (NEI)	16 762	0.71
"Sdružení nestraníků"	11 689	0.50	SVOBODNÍ	1 300	0.05
Strana občanů republiky České	2 585	0.11	"V.Kožený-Občan.feder.demokr."	2 030	0.08
Masarykova demokratická strana	4 366	0.18	Republikáni Miroslava Sládka	15 767	0.67
Všeobecná občanská strana	873	0.03	NEZÁVISLÍ	191 025	8.18
Dělnická strana	4 289	0.18			

(zdroj: Volební server ČSÚ).

Použitá literatura a internetové zdroje

- Ander, M.(2004): Nebudu házet klacky, Sedmá generace, roč. 13, č.1, str. 32.
 Barša, P: (2004): Jsem proti moralizování v politice, Sedmá generace, roč. 13, č.1, str. 24-27.
 Beránek, J.(2004a): Zelení jsou v pořádku, problém má Pavel Pečínka, on-line Britské listy (<http://www.blisty.cz/art/16843.html>).
 Beránek, J. (2004b): Vyjádření k některým bodům dokumentu „Přehled některých porušení stanov a demokratických postupů v SZ“.

Biehlová, J., Staudenmaier, P.(1999): Ekofašismus, Votobia, Olomouc, s. 34 -100.

Česká Strana zelených vyloučila Milana Horáčka "pro hrubé porušení stanov"
(<http://www.blisty.cz/2004/4/26/art17836.html>).

Brezina, I.(2004a): Zelení se vybarvili - Strana "spravedlivých" se pokoušela manipulovat nezávislá média, on-line Ekolist (<http://www.ekolist.cz/nazor.shtml?x=195173>).

Brezina, I.(2004b): Politika: Dvě otázky pro Jakuba Patočku, on-line Ekolist
(<http://www.ekolist.cz/nazor.shtml?x=184697>).

Brezina, I.(2004): Zelení mloci útočí, on-line Britské listy
(<http://www.blisty.cz/2004/7/21/art18998.html>).

Brezina, I.: Zelení definitivně míří do politického ghetta, on-line Britské listy
(<http://www.blisty.cz/2004/9/23/art19843.html>).

Bursík M., Dejmal I., Uhl P.(2004): Podporujeme Evu Tylovou, nikoliv Jakuba Patočku, on – line Britské listy (<http://www.blisty.cz/2004/4/21/art17789.html>).

Čulík, J.(2004): Zelený euroskandál, on- line Britské listy
(<http://www.blisty.cz/art/17867.html>).

Dejmal, I.(2004): Koho volit a proč nejsou zelení jednotní, on-line Ekolist
(<http://www.ekolist.cz/nazor.shtml?x=184417>).

Dolejší, K.(2004): Tmavozelení proti temným silám aneb paměť jazyka aparátnického, on- line Britské listy (<http://www.blisty.cz/art/16914.html>).

Debaty o vztahu Strany zelených a ekologických iniciativ viz <http://www.ecn.cz>
Strana zelených (<http://www.zeleni.cz>)

Evropská federace stran zelených (EFGP) (<http://www.europeangreens.org> a
<http://knoware.nl/users/oterhaar/greens/>).

Evropské volby 2004, Hodnocení kampaně Strany zelených
Elections in the European Union (<http://www.electionworld.org/europeanunion.htm>).

Evropský parlament (<http://www.europarl.eu.int/>).

Fiala, P., Pitrová, M.(2003): Evropská unie, Brno.

Havlík, V. (2004): Euroskepticismus a volby do Evropského parlamentu 2004, on – line
Global Politics (<http://www.globalpolitics.cz/article.php?sid=166>).

Hloušek V., Kopeček L.(2004): Konfliktní demokracie, Brno.

Kampaň do EP (2004) - Hodnocení kampaně Strany zelených.

Kněžková, K.(2004):Zelení na další křižovatce, on-line Britské listy
(<http://www.blisty.cz/2004/6/15/art18521.html>).

Kohák, E.(1999): Levice, pravice, "ekologie", in: Sedmá generace č. 4/1999, s. 20-21.

- Kmec, J.(2002): Ekologické strany v Evropě, in: Politologická revue č. 2, Praha, s. 29-60.
Informace o volbách do Evropského parlamentu
zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů
(http://www.mvcr.cz/2003/volby/ep/infoep_volby_info.html).
- Lužný, D.(2004): Zelení do Evropy, Sedmá generace, roč. 13, č.1, str.34 – 37.
- Müller, Z.(1999): Změní politická ekologie tvář levice 21.století? in: Mezinárodní politika č. 7, s. 15-17.
- Maráková, V.(2004): Strana zelených vyloučila Milana Horáčka, on-line Ekolist
(<http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=174604>).
- Maráková, V.(2004): Jak budou Češi hlasovat v Evropském parlamentu?, on-line Ekolist
(<http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=183713>).
- Manifest - Evropské volby 2004 (2004), Manifest Evropské federace zelených stran, on-line
text (<http://www.europeangreens.org/info/policy/manifesto04.pdf>).
- "Nová politika" a postmaterialistická změna hodnot, in: Proglas, č. 5-6, Brno 1996, s. 9-13.
- Nachtmannová, I. (2004): Osířelé eurourny: Jak dopadli zelení ve volbách do EP, on-line
Ekolist, (<http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=189245>).
- Pitrová, M.(1999):Institucionální struktura EU, Brno 1999.
- Portál Evropské unie (http://europa.eu.int/index_cs.htm).
- Pečínka P.(2002a): Klikaté cesty českých zelených, in: Literární noviny č. 28, 8.července, s. 1
a 3.
- Pečínka, P.(2002b): Zelená zleva, Praha.
- Pečínka, P.(2003a): Zelení aneb na co všechno stará levice zapomněla, in: Mezinárodní
politika č. 1/2003, s. 18-20.
- Pečínka, P (2003b) :Jak se čistila strana aneb konec Pseudozelených v Čechách, on-line
Britské listy (<http://www.blisty.cz/art/14560.html>).
- Pečínka, P.(2003c): Jak Strana Zelených svlékla starou kůži, on-line Britské listy
(<http://www.blisty.cz/art/15467.html>).
- Pečínka, P. (2004a): Zelená Evropa: Tmavozelený západ, světlezelený jih, šedozelený
východ, v tisku.
- Pečínka, P.(2004b): Martin Bursík vstupuje do Strany zelených, on-line Ekolist, č. roč. str. 1.
on-line text (<http://www.ekolist.cz/nazor.shtml?x=189242>).
- Pečínka, P. (2004c): Gratulace Milanu Horáčkoví - Zelený z Česka do europarlamentu přece
jen pronikl, on- line Ekolist, (<http://www.ekolist.cz/nazor.shtml?x=186927>).

Pečínka, P.(2004d): Sekta? Fanklub? Hnutí? Strana?, on- line Ekolist (<http://www.ekolist.cz/nazor.shtml?x=197824>).

Pečínka, P.(2004e): Martin Bursík vstupuje do Strany zelených , on-line Britské listy (<http://www.blisty.cz/art/18795.html>).

Program do EP (2004), Evropa: jeden z našich domovů (2004) – volební program Strany zelených do Evropského parlamentu, on- line text (<http://www.zeleni.cz/page-type1b.php?x=266>).

Remešová, S (2004): Spor uvnitř zelených trvá, odpůrci vedení odmítli podpořit kampaň, on- line Ekolist (<http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=181467>).

Šaradín, P.(2004a): Jaký je program Zelených, Sedmá generace, roč. 13, č.1, str.30-31.

Šaradín, P.(2004b): Spor u zelených?, on –line Listy, č.2, (<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=042&clanek=020408>).

Škabraha, M.(2004): Neztrácejte zelenou naději, on-line Britské listy (<http://www.blisty.cz/art/16946.html>).

Ulbrychová, (2003): Slibný vývoj ve straně zelených nekončí, Sedmá generace, roč. 12, č.12, str. 36-37.

Tmavozelená výzva Výzva šestnácti - Dejte šanci Straně zelených! (2002), in: Mosty č. 24, 11.června, s. 11.

Stránky brněnských reformistů ve Straně zelených viz <http://www.zeleni.net>,

Stránky staré Strany zelených viz <http://www.stranazelenych.cz>,

Poslanci Evropského parlamentu, Šesté volební období: 2004 – 2009, (http://www.db.europarl.eu.int/ep6/owa/p_meps2.repartition?ilg=CS&iorig=home).

Tisková zpráva Strany zelených (2004): Zlatuška, Janota, Rychlík: Volte zelené!, on-line Britské listy (<http://www.blisty.cz/art/17971.html>).

Strana zelených dospívá k vnitřnímu sjednocení (<http://www.blisty.cz/art/19776.html>).

Uhl, P.(2004): "Vyloučení" Milana Horáčka ze Strany zelených, on-line Ekolist (<http://www.ekolist.cz/nazor.shtml?x=174598>).

Vaculík, R.(2004): Strana zelených propaguje obnovitelné zdroje v energetice, on-line Ekolist (<http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=172104>).

Valach, M.(2004): Strana zelených jde doprava, on-line Ekolist (<http://www.ekolist.cz/nazor.shtml?x=179322>).

Vondrou, D.(2004): Volit je dobré s nadhledem, on-line Ekolist (<http://www.ekolist.cz/nazor.shtml?x=184543>).

Volby do Evropského parlamentu (2003)

(http://www.mvcr.cz/2003/volby/ep/infoep_volby_info.html).

Volební server ČSÚ viz. www.volby.cz

Wünsch, J.(2004): Umí někdo zodpovědět tyto prosté otázky?, on-line Ekolist

(<http://www.ekolist.cz/nazor.shtml?x=179322>).

Otevřená platforma viz. www.otevreni.cz

(2004) Strana zelených jde do voleb nejednotná, on – line Ekolist

(<http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=168202>)

Zelené facky na pokračování (2004), on-line Britské listy

(<http://www.blisty.cz/art/16864.html>).